fűzhetem, hogy az inari-lappban hosszú mássalhangzó utáni ikermássalhangzóra is van eset, pl. a *mŭə̆r̆s̆s̆ə̆ìD* szóban és különféle alakjaiban, a *ķə̆ə̆mpp^{U}* szóban stb. (l. Äimä, Phonetik u. lautlehre des Inarilappischen I, 51, ill. II, 128); a nyugati lappban pedig előfordul mássalhangzó utáni ikermássalhangzó, pl. *tòulppa̯tuᵽ*, *kə̆ᵽrtta* (l. Lagercrantz, Sprachlehre des Westlappischen 255., ill. 263. l.). A mordvinban gyakori dolog, hogy az egymásmelletti két mássalhangzó közül az elsőt hosszan ejtik, pl.: *val^{L}ńä*, *val^{L}nᵽ* 'die wörter', *śt'ir^{R}ńä*, *śt'ir^{R}ńe* 'die mädchen', amely alakokban a zöngésen induló *l*, illetőleg *r* hang egyszersmind zöngétlen ejtésbe csap át stb. (l. Paasonen, Mordvinische lautlehre 62. és 65. l.).

Ezeknek a velünk művelődési kapcsolatban nem levő rokonnépeknek nyelvénél azonban sokkal jobban érdekelhet bennünket, finnül beszélni óhajtó magyarokat, a finn nyelvnek az az ismeretes sajátsága, hogy benne a mássalhangzó utáni ikermássalhangzó használata igen sűrű és közönséges jelenség. A finnben ugyanis a folyékony *l*, *r* és az orrhangú *m*, *n* után számtalan szóban találunk ikermássalhangzót, mint pl. *pelkkä* 'csupa, puszta', *tolppo* 'tintatartó', *valssi* 'keringő', *maltti* 'önuralom'; *markka* 'márka', *sirppi* 'sarló', *marssi* 'menetelés', *kartta* 'térkép'; *kimppu* 'nyaláb, köteg', *lamppu* 'lámpa', *mamsseli* 'kisasszony' (hétköznapi szó); *lankku* 'palánk', *tanssi* 'tánc', *lanttu* 'kalarábé' stb., stb. A finn nyelvérzék annyira érzi ezt az ikerített kiejtést, hogy írásban sem tévesztik el soha, és megesett, hogy az én finn kiejtésemnek ebbeli gyarlóságát (mert gyors beszéd közben, magyar hangképzésmódomnál fogva, főképp eleintè, ikerítés nélkül is ejtettem az ilyen helyzetbeli mássalhangzót) több ízben nem-nyelvész ismerőseim is észrevették és szóvá tették. Legérdekesebb és legfontosabb azonban e kiejtésbeli sajátságban az, hogy számtalan olyan alakpár is van a finn nyelvben, amelynek kétféle jelentése éppen a mássalhangzó utáni egyszerű vagy ikerített mássalhangzótól függ. Ilyenek pl.: *anti* 'adomány' és *Antti* 'András'; *kanta* 'állás, álláspont' és *kantta* 'födelet' (a *kansi* főnév partitivusa); *korpi* 'vadonerdő' és *korppi* 'holló'; *manteli* 'mandula' és *mantteli* 'köpenyeg'; *parta* 'szakáll' és *partta* 'gerendát' (a *parsi* főnév partitivusa); *pelkää* 'fél, timet' és *pelkkää* (a *pelkkä* 'csupa' melléknév partitivusa) stb. Finnül tanuló magyaroknak tehát üdvös dolog ezt a mi nyelvünkben szokatlan ejtésmódot is megtanulni és pontosan követni.

Zolnai Gyula.

A *Madách* név és család szlávságához.

Harsányi Zsolt „Ember küzdj' . . . Madách életének regénye" c. nem régen megjelent költői művében a III. kötet 182. lapján a többek közt ezeket írja:

„A Madách név szláv név, eziránt nincs kétség. Azt jelenti szlávul, hogy »mézes«. Így nevezték el a család első kimutatható ősének, a IV. Béla tatárjárás-korabeli bújdosó társának, Radon comesnek, egyik fiát Vagy azért, mert mézes-szavú, szépen beszélő ember volt, vagy mert a királyi méhészethez lehetett valami köze. Tót ember volt apjával együtt, ahhoz alig fér kétség. A Madáchok nemzedékről-nemzedékre szláv nyelven beszélhettek otthon. A hitújítás idején élt Madách János Thurich Zsófiát vette feleségül, a Thurichok pedig a husziták rituális nyelvén beszéltek. Nyilván a Madáchok is. Volt egy Madách János a XVIII. század közepén, aki verseket irogatott. Egyházi verseket is írt, mint buzgó protestáns, és pedig a felsőmagyarországi luteránus tótok különös zengésű egyházi nyelvén. Prágában ma is őrzik egy ilyen nyelven írott verseinek kötetét a csehek. A cseh-tót officiális zsoltárkönyv, amelyből a sztregovai tót parasztok a templomban énekelnek, három ilyen zsoltárt is tartalmaz. Imre emlékezett rá, hogy egyszer tót temetéssel találkozott Sztregován és hallgatta a gyásznép énekét. Szép dallamú gyászének volt, így kezdődött:

O daremné swetské utessenj,
Jak brzo pomijis u rychl'osti . . . .

»Ó te világi jóság, mily gyorsan kell elmúlnod.«

Másnap felemlítette Henricy[1] előtt az éneket, hogy menynyire tetszett neki. És Henricy mosolyogva felelte:

»Ezt épen a tekintetes úr őse írta.«"

Nem tudom, hogy a jeles szerző elolvasott-e mindent, amit a *Madách* családról, a *Madách* család egyes tagjairól írtak, vagy kért-e tanácsot, felvilágosítást, útbaigazítást olyanoktól, akik az itt érintett kérdések egyikéhez-másikához nála jobban értenek. A fentebb idézett részlet alapján az a benyomásom, hogy aligha olvasott el mindent, s aligha kért valakitől a fenti részletben érintett kérdésekre nézve tanácsot. Mert ha akár az egyiket, akár a másikat megtette volna, akkor nem írhatott volna ilyeneket:

1. „A cseh-tót officiális zsoltárkönyv, amelyből a sztregovai tót parasztok a templomban énekelnek." Az ágostai evangélikus tótok a templomban nem „cseh-tót officiális zsoltárkönyvből" énekelnek, hanem vagy a régi hagyományos ú. n. Transosciusból, vagy pedig az ennek felhasználásával készült újabb keletkezésű Spevníkből.

2. „A hitújítás idején élt Madách János Thurich Zsófiát vette feleségül, a Thurichok pedig a husziták rituális nyelvén beszéltek. Nyilván a Madáchok is. Volt egy Madách János, a XVIII. század közepén, aki verseket irogatott . . . a felsőmagyarországi luteránus tótok különös zengésű egyházi nyel-

[1] Henrici Ágoston alsósztregovai evangélikus lelkész volt

vén." Az idézett mondatból az látszik, mintha a huszitáknak lett volna valamilyen „rituális nyelve", ez lett volna a Madáchok családi nyelve is, s mintha ez a nyelv azonos lett volna az ágostai evangélikus tótok egyházi nyelvével. Pedig ez nem úgy van. Az ágostai evangélikus tótok egyházi nyelve a Morvaországban Kralicén, gróf Žerotin költségén 1579—1593-ban kiadott ú. n. Kralici Biblia nyelve, amely a cseh nyelvnek egyik nyelvjárása, míg a huszitáké nyelve, amennyiben a XV. századi emlékekben reánk maradt, más cseh nyelvjárás.

3. „A Madách név szláv név, eziránt nincs kétség." E sorok írója 1919-ben folyóiratunk XV. évfolyamának 1—5. lapján részletesen kifejtette, hogy a *Madách* név nem is lehet szláv név, mert nincsen olyan szláv nyelv, amelyben az ó-magyar *Modocs*, ebből *Modacs* ⌣ *Madocs*, majd *Madacs*, s újabbkori nyúlással *Madács* névnek, illetőleg szónak valamiféle értelme is volna. Ebből természetesen az is következik, hogy mindaz költészet, amit a család „mézes", „mézes szavú", illetőleg „méh-csősz" őséről Harsányi Zsolt is, s előtte már mások is írtak.

4. Arról, hogy az első *Madách*, akkori magyar nyelven *Modocs* apja, akinek a neve *Radon*, milyen nemzetiségű volt, biztosan semmit sem lehet tudni. A név XIII. századi magyar hangalakjául *Radony*-t vehetjük, s az *-ony* alapján feltehetjük, hogy egy *Rad-* kezdetű szláv nyelvi névnek becéző alakja. Minthogy pedig az *-ony* szláv *-oň*-nak felelhet meg, a szláv név *Radoň* lehetett. Ilyen *-oň* képzős nevek csakis a tótok, a csehek és a lengyelek közt vannak. Neve alapján *Radony* lehetett akár tót, akár cseh, akár lengyel. De lehetett akár született magyar is. Géza fejedelmünknek volt egy Mihály nevű testvére, akinek *László* és *Vazul* nevű fiai voltak. A nevek szláv nyelvi nevek, de ki merné állítani, hogy László is, Vazul is nem született magyarok voltak. Neve miatt született magyar lehetett *Radony* is.

5. Ha tehát semmivel sem tudjuk igazolni, hogy *Radony* tót volt, fia *Modocs* > *Madács* nevéről meg határozottan tudjuk, hogy nem lehet tót, sőt nem lehet semmiféle szláv nyelvi név sem, akkor nagyon fájlalnunk kell, hogy Harsányi Zsolt az ősről és a fiáról azt írja, hogy: „Tót ember volt apjával együtt, ahhoz alig fér kétség".

6. Az érdemes író keresve keresi azokat a vékonyan folyó erecskéket, amelyekkel azt szeretné elhitetni, hogy „a Madáchok nemzedékről nemzedékre szláv nyelven beszélhettek otthon". Végtelenül sajnálatosnak tartjuk eljárását, mert hiszen a *Madách* család eddig ismert történetéből, írótagjainak ránk maradt munkáiból, rokoni kötelékeikből sokkal könnyebben valószínűvé tehette volna, hogy olyan magyar nemesi családdal van dolgunk, amelynek családi nyelve mindenkor a magyar volt, amelynek tagjai azonban, ahogy azt más felsőmagyarországi nemesi

családoknál is tapasztaljuk, beszélték és szerették jobbágyaik nyelvét is. Igaz, akkor HARSÁNYI ZSOLT fent idézett mondanivalója nem lett volna olyan „érdekes", mondjuk: olyan „regényes", de megfelelt volna a család történetének, hagyományainak, írótagjai ránk maradt munkái szellemének, s ezzel HARSÁNYI ZSOLT regényében a család multja legalább igazabb festésű lett volna. MELICH JÁNOS.

A Festetics-kódex kettőzött jelű magánhangzói.[1]

2. A FestK.-ben a kettőzött jelek gyakran mai köznyelvi rövid magánhangzó helyén is előfordulnak. Előre is meg kell azonban jegyeznünk, hogy a mai népnyelv, egyes régi nyomtatványaink és jövevényszavaink vallomása sok olyan esetben is hosszú magánhangzóra mutatnak, amelyekben a köznyelv rövidet ejt. Vizsgáljuk tehát meg ebből a szempontból a FestK. ama szavait és alakjait, amelyekben a kettőzött betű mai köznyelvi rövid magánhangzó helyén áll.

Ezek az esetek a következők:

A) Tőszavak első szótagjában: *aa kapwn* 86, 112; *aad* 113, 373; *Aad* 235; *aadaffeek* 138, 324; *aaz* 2, 3, 27, 149, 153, 231, 392, 405; *Aaz* 238, 344; *bee* 5, 19, 29, 61, 122, 137, 150, 152, 159, 210, 214, 215, 217, 220, 360; *thewlchbee* 49; *beel* (= *be*) 30, 50, 123, 147, 194, 252, 300, 318, 339, 385; *beeley* 324; *beeleyth* 353; *Boodogh* 104, 190; *boodogh-* 198; *dee* 59, 98; *eegy* 8, 225; *eel* 3, 9, 37; *Eel* 367; *eelewtthe* 338; *eelewl* 358; *eelewfeld-* 219; *eenged* 164; *eengem* 81; *eerdew-* 384; *eerewfegh* 8; *eerevffeeg-* 246; *eerewym-* 398; *eezyk* 212, 284; *eezed* 87; *eezythewk* 85; *eez* 13, 19, 44, 69, 104, 119, 167, 231, 238, 264, 321, 329, 330, 347, 351, 352*, 374, 380; *Eez* 12, 13*, 231; *feegy* 304; *feegytetewnk* 407; *feeyeeth* 106; *feel* 6, 14, 38, 108; *Feel* 186; *Haa* 228; *yoob* 29; *yoogod* 252; *keegyes* 19; *keel* (= *kell*) 167, 362; *fel keelnetheek* 111; *keeweel-* 73; *keezetthee* 6; *laakoz-* 101, 138, 287; *lee* 19, 229, 368; *Leegyen* 185, 188, 196, 360, 411; *leegyen* 290, 368, 380; *leehclwen* 294; *leezek* 11, 229; *leezs* 240; *leezen* 74. 87, 159, 201, 228, 238, 299, 307—8, 359, 370, 400, 401; *leez* 333, 354; *meegh* 26; *meel* 8; *meely* 358; *-meegyen* 232, 239, 318; *meegyewnk* 187, 281; *meene* 50, 74, 226; *meeneef-* 66; *meeneef-* 281*; *meenth* 74; *meent* 167; *Naap* 8; *nee* 4, 229; *Myneemew* 16; *myneemew* 388; *nyeer* 167; *zemeeldewk-* 401; *eelthez-* 22, 128; *Eerwend-* 40, 226, 288; *eerwend-* 323, 333, 353; *Eewrwend-* 359; *Eerewl-* 329; *Eerwl* 333; *feegedfeeg-* 30; *feem* 55; *Zaagaffuk* 313; *zeemeel* 340; *thee* 100, 309; *teeyeel* 333; *theeyel* 354; *teen magad* 397; *theen magad* 44; *teezyk* 261; *theelthetthe* 112; *Vvram* 278; *ueezy* 3; *weezzev-* 76; *woolna* 74; *woolth* 236.

B) A második és a többi szótagban: *azthaagaahoz* 168; *edeeffeg-* 12; *ymee* 208, 209, 229, 347, 394; *ymee* 87, 201, 211, 213, 235, 274, 284, 347*, 358, 359*; *yfmeerewk* 238; *yfraeelnek* 136; *Lekczee* 17, 235; *malaaztoth* 166; *fyees* 1; *zereethew* 19; *tekeench*

[1] L. MNy. XXIX, 12—7.